

USPJEŠNO ISPLAĆIVANJE NAKNADA ŠTETE ŽRTVAMA RATA JE MOGUĆE – ALI SAMO UZ POSVEĆEN RAD PRAVOSUDNIH AKTERA I BH INSTITUCIJA

Četiri primjera uspješno isplaćenih naknada nematerijalne štete, dosuđenih u okviru krivičnih postupaka protiv počinitelja, pokazuju da je provođenje ovog prava u praksi izvodljivo, ali samo uz predan rad svih onih koji su uključeni u ovaj proces, prvenstveno tužilaštava, pružatelja pravne pomoći žrtvama i sudova. U slučaju insolventnosti počinitelja, odgovornost za isplaćivanje dosuđene naknade preživjelima treba preuzeti država.

Ranije smo izvještavali kako većina počinitelja ratnog seksualnog nasilja još nije ispunila svoje obaveze za isplaćivanje naknade nematerijalne štete na koju su, pored kazne zatvora, obavezani u krivičnim postupcima. Međutim, kako vrijeme prolazi, u pojedinim predmetima polako se uspostavlja praksa bilo prinudnog, bilo „dobrovoljnog“ preuzimanja odgovornosti od strane počinitelja za isplatu dosuđene naknade štete. Prema podacima TRIAL International, do sada su, nakon što su na to obavezani u krivičnoj presudi, četiri počinitelja ovih zločina isplatili ili počeli isplaćivati naknade. To bi moglo imati višestruki značaj za žrtve ratnih zločina, a naročito za preživjele ratnog seksualnog nasilja, što najbolje pokazuje priča preživjele ovog zločina na koju ćemo u nastavku teksta referisati sa pseudonimom „N.“

Nakon što je silovana 1992. godine, N je čekala preko 20 godina na pravdu za zločin koji je preživjela. Sada se nada da će njena priča ohrabriti i druge u borbi za pristup pravdi, istini i reparaciji.

“Nakon toliko godina nisam ništa očekivala, sa obzirom na ovo stanje. Tražila sam pravdu, davala izjave na raznim mjestima. Nakon 20 i kusur godina, on je osuđen na kaznu zatvora i određeno mu je plaćanje odštete. Meni itekako znači što su ga zatvorili, ali znači mi i što su donijeli tu presudu da on mora isplaćivati taj dio naknade, mada je on minimalan, ali neka i na taj način osjeti kako je nama bilo”, kazala je N.

Tokom borbe za pravdu imala je podršku prvenstveno porodice, ali i organizacije TRIAL International-a, kojima se prvi put javila 2014. godine sa željom da joj neko konačno pomogne da dođe do procesuiranja odgovornih za zločine počinjene nad njom 1992. godine. Pored podrške TRIAL International-a, u dijelu ulaganja imovinskopravnog zahtjeva preživjelu je zastupao Ured za pružanje besplatne pravne pomoći pri Ministarstvu pravde BiH, kojem je ovo jedan od prvih predmeta na kojem je radio. Pet godina kasnije, nakon više od dvije decenije čekanja na pravdu, počinitelj je osuđen na kaznu zatvora i obavezan na isplaćivanje naknade štete na ime pretrpljenog straha, duševne boli i umanjenja opće životne aktivnosti.

“Podrška mi je bila značajna tokom suđenja, nastojali su me uputiti u sve, na sva moja prava. Ulijevali su mi i neku snagu, bilo mi je jasno da imam zaštitu, da mogu ostvariti svoja prava, da budem uporna u tome.”, osvrnula se N govoreći o značaju podrške organizacije TRIAL International.

20. april 2021. godine

Prije toga, zagovaranje TRIAL International-a je 2016. godine dovelo do toga da se u državni Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći unese amandman koji omogućava pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama rata u krivičnom postupku vezano za ostvarivanje naknade štete. Primjer ovog slučaja jasan je pokazatelj kako je pravna podrška koju pruža Ured značajna za preživjele. Kako bi ovaj vid podrške u potpunosti zaživio, Ministarstvo pravde BiH mora biti adekvatno kapacitirano, te mora uspostaviti procedure saradnje sa pravosudnim institucijama, tačnije Tužilaštvom BiH i Sudom BiH. Iz tog razloga potrebno je da se Ministarstvo pravde BiH strateški opredijeli da u narednom periodu radi na unapređenju izazova u radu Ureda, koji su se iskristalisali prethodnih godina.

Iz [razgovora](#) sa preživjelim ovih zločina vidljivo je da odšteta u krivičnom postupku ima čitav niz funkcija, uključujući priznanje štete i odgovornosti za štetu koja je nanesena preživjelima; dodatnu sankciju i društvenu osudu za ratne zločince; te odvracanje od daljeg činjenja takvih djela. Proces u kojem se posvećuje dužna pažnja pitanju kompenzacija žrtvama pruža također i priliku za osnaživanje, zbog toga što im se omogućava uloga aktivnog/e tražitelja/ice svojih legitimnih prava od strane počinitelja koji se pred lice pravde izvodi radi njega/nje.

“Naknada štete je važna u ekonomskom smislu, ali je jednako važna za buduće generacije kako se ovakvi zločini više ne bi dešavali. Mogućnost naknade štete žrtvama daje samouvjerenost da idu dalje i bore se za pravdu do kraja”, kazala je K, preživjela seksualnog nasilja.

Da bi naknade u okviru krivičnih postupaka bile dosuđene, a da ih počinitelji na kraju i isplate, tužilaštva, sudovi i pružatelji pravne pomoći i zastupnici žrtava se moraju zauzeti da se iskoriste sve raspoložive mjere. To podrazumijeva prvenstveno da tužitelji trebaju da blagovremeno informišu žrtve o ovoj mogućnosti, i da izdaju naredbe za vještačenja. Oni nadalje u okviru istrage trebaju da utvrde imovno stanje počinitelja/optuženih u cilju stvaranja uslova za određivanje mjera obezbjeđenja imovine, što u konačnici olakšava kasniju naplatu naknade štete. S druge strane, svim preživjelim mora biti zagantovana besplatna i adekvatna pravna pomoć, kako bi uspješno ulagali imovinskopravne zahtjeve. Dosadašnji primjeri naplaćenih naknada nematerijalne štete, pokazuju da je to moguće isključivo uz predan rad svih aktera uključenih u ovaj proces. Nažalost, takva praksa se još uvijek nedovoljno primjenjuje. Pored toga, u nekim slučajevima, iako je imovinskopravni zahtjev uložen, bh. sudovi žrtve sa njihovim zahtjevima upućuju na parnični postupak, zbog čega je bitno da se sudovi odvaže da dosuđuju naknadu štete u krivičnom postupku tamo gdje je moguće.

“U situacijama u kojima naplata naknade pored svih uložениh napora ipak nije moguća zbog insolventnosti počinitelja, država mora, u skladu sa međunarodnim standardima, da preuzme odgovornost za isplatu dosuđenog iznosa.”, naglasila je Adrijana Hanušić Bećirović viša pravna savjetnica u TRIAL International - Uredu u Bosni i Hercegovini.

U novembru 2017. godine preživjela ratnog seksualnog nasilja „Gospođa A“ iz BiH, zastupana od strane nevladine organizacije TRIAL International, UN Komitetu protiv torture podnijela je predstavku protiv Bosne i Hercegovine upravo zbog neuspjeha bh. vlasti da ispuni

TRIAL
International

20. april 2021. godine

Konvencijom preuzete obaveze i „Gospođi A“ omogućiti efektivno i provodivo pravo na adekvatnu naknadu. Navedenom [odlukom](#) Komitet, između ostaloga, nalaže Bosni i Hercegovini da joj se isplati naknada štete. Odlukom se također zahtijeva da Bosna i Hercegovina uspostavi efektivni sistem reparacija na državnom nivou kako bi se pružile reparacije žrtvama ratnih zločina. Provedbom ove odluke, mogao bi se uspostaviti put za isplaćivanje naknada štete za ostale preživjele koji se nalaze u sličnoj ili istoj situaciji kao „Gospođa A“, čime bi se ubuduće prevenirale ovakve povrede prava. Time bi država, 25 godina poslije rata, poslala jasnu poruku da je ipak voljna da radi na pitanjima unapređenja prava žrtva u BiH.